

YETİŞKİN AYRILMA KAYGISI BOZUKLUĞUNUN BAĞLANMA VE ANNE BABA TUTUMU İLE İLİŞKİSİ¹

The Relationship Of Adult Separation Anxiety Disorder With Attachment And Parental Attitude

Arş. Gör. Çiğdem ŞEN TEPE

Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sakarya/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2652-5628>

Servet CİHAN

Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Entitüsü, Hemşirelik Bölümü, Sakarya/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0313-6192>

Doç. Dr. Gülgün DURAT

Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sakarya/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9889-3622>

ÖZET

Üniversite öğrencilerinde yetişkin ayrılma anksiyetesi bozukluğu görülme olasılığının belirlenmesi, bu bozukluk ile bağlanma ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. 01.04.2018-15.06.2018 tarihleri arasında tanımlayıcı ve kesitsel tipte yapılan araştırmanın örneklemini tabakalı örneklem yöntemi kullanılarak belirlenen 400 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II)" ve "Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)" kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında frekans, ortalama, t testi, Anova, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21,31±1.96 olup, %36.7'si kadın, %63.3'ü erkektir. %71'inin ailesinden ayrı yaşadığı, %55.8'inin ayrılma anksiyetesi yaşadıkları, kaçınmacı ve kaygılı bağlanmayı orta düzeyde kullandıkları belirlenmiştir. Aile tutumlarına göre incelendiklerinde, öğrencilerin ailelerinin genellikle demokratik tutumu benimsedikleri tespit edilmiştir. YAA toplam puanı ile YİYE-II kaçınma ve kaygı alt boyut puanları arasında pozitif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Ayrıca, YAA toplam puanı ile ABTÖ'nin koruyucu ve otoriter tutum alt boyut puanları arasında pozitif yönde, demokratik tutum alt boyut puanı arasında negatif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinde aileden ayrı kalmanın yetişkin ayrılma anksiyetesi düzeyini artırdığı, anne-baba tutumlarının öğrencilerin yaşadıkları ayrılma anksiyetesini ve ilişkilerindeki bağlanma biçimini belirlemede etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba Tutumu, Ayrılma Anksiyetesi, Bağlanma, Kaçınma, Kaygı

ABSTRACT

To determine the likelihood of adult separation anxiety disorder in university students, to investigate the relationship between this disorder and attachment & parental attitude. 400 undergraduate students, determined by using stratified sampling method, constituted the sample of the descriptive and cross-sectional research conducted between 01.04.2018-15.06.2018. In the study, "Personal Information Form", "Adult Separation Anxiety Questionnaire (ASA)", "Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R)" and "Parental Attitudes" were used. The data were evaluated by using frequency, mean, t test, Anova, Mann Whitney U and Kruskal Wallis tests in computer environment. The average age of the students participating in the study is 21.31 ± 1.96, 36.7% are women and 63.3% are men. It was determined that 71% of them lived separately from their families, 55.8% of them experienced separation anxiety, and used moderately and anxious attachment. When analyzed according to family attitudes, it was determined that students' families generally adopt democratic attitude. A weak positive correlation was found between ASA total score and ECR-R avoidance and anxiety subscale scores. In addition, a weak correlation was found between the total score of ASA and the protective and authoritarian attitude subscale scores of Parental Attitudes, and a negative relationship between the democratic attitude subscale scores. It has been concluded that being separated from the family among university students increases the level of adult separation anxiety, and parents' attitudes are effective in determining the separation anxiety and attachment style of the students.

Key Words: Parental Attitude, Separation Anxiety, Attachment, Avoidance, Anxiety

¹ Bu çalışma, V. Uluslararası IX. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresinde "V. International, IX. National Psychiatric Nursing Congress" (20-23 Kasım 2018, Antalya) sözel bildirisi olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Ayrılma kaygısı, bireyin anne ya da bağlanma figüründen ayrılması veya ayrılma beklentisi karşısında anksiyete yaşaması halidir (Özten vd, 2016). DSM-IV kriterlerine göre ayrılma anksiyetesi bozukluğu (AAB), bir çocukluk çağı sorunu olarak ele alınmalı, en az 4 hafta sürmeli, klinik açıdan önemli bir sıkıntıya ya da toplumsal, okul, iş vb. diğer önemli işlevsellik alanlarında bozulmaya neden olmalı ve 18 yaşından önce başlamalıdır (Başbuğ vd 2017; Selbes vd, 2018). DSM V kriterlerine göre AAB'nun tanı kriterlerindeki süre 6 aya çıkarılmış ve 18 yaş ibaresi kaldırılmıştır (Selbes vd, 2018).

AAB tanısındaki yaş ölçütü iki soruyu akla getirmektedir. Çocuklukta görülen AAB yetişkinlik dönemine uzayabilir mi? Yetişkinlik döneminde ayrılma anksiyetesi belirtileri ortaya çıkabilir mi? (Diriöz vd, 2012; Manicavasagar vd, 1997). Manicavasagar ve Silove tarafından yapılan çalışmalarda bu kaygı durumunun yetişkinlik dönemine sarkacağı ya da ilk olarak yetişkinlik döneminde ortaya çıkabileceği görüşü ortaya atılmıştır (Başbuğ vd, 2017; Cyranowski vd, 2002). Shear ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan epidemiyolojik çalışmada, yetişkin AAB'sinin yaşam boyu yaygınlık oranı %6,6 olarak bulunmuştur (Diriöz vd, 2012; Shear vd, 2006). Yetişkinlikte görülen ayrılma anksiyetesi belirtileri çocuklarda görülen belirtilerle uyusmaktadır (Silove vd, 2010). Yetişkinlik döneminde görülen ayrılık anksiyetesi bozukluğunda yakın ilişki kurulan kişilerle yaşanan ayrılığın sonucunda kişilerin kaygı düzeylerinde artış olduğu vurgulanmaktadır. Bu sonuç bize ayrılık anksiyetesi kavramının, bağlanma teorilerinden beslendiğini göstermektedir (Gürsoy vd, 2017).

Bağlanma kuramı, insanların diğer bireylerle güçlü duygusal ilişkiler kurma eğiliminin nedenleri üzerinde duran ve bunlara açıklama getiren bir yaklaşımdır (Sümer ve Güngör, 1999). Yaşamın ilk yılları anne/bakıcının çocuğa yansıttığı tepkiler doğrultusunda, çocuk benliğine ve başkalarına ilişkin zihinsel şemalar oluşturmaya başlar. Bağlanmayla birlikte ebeveynlerin yineleyen davranış örüntüleri çocukların etkisi yaşam boyu süren zihinsel şemalarını oluşturur (Çalışır vd, 2009; Türe, 2013).

Bağlanma sürecinin aile işlevlerinden etkilendiği bilinmektedir (Keskin ve Çam, 2008). Doğumdan itibaren çocuk, içinde bulunduğu çevreye uyum sağlarken, en büyük desteği anne ve babasından alır. Çocuğun kişiliğinin oluşmasında etkin rolü olan ilk özdeşim modeli ebeveynlerdir (Adana ve Kutlu, 2009; Selçuk vd, 2005). Bireylerin bağlanma stilleri ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarına göre şekillenmektedir. Kendilik algıları olumlu olan çocukların güvenli ve demokratik ailede yetiştiği, kendilik algıları olumsuz olan çocukların ise güvensiz, soğuk aile ortamında yetiştiği bilinmektedir. Güvensiz bağlanma geliştiren genç yetişkin, aile içinde çatışmalar yaşamaya başlar. Çünkü ebeveynleri tarafından bağımsızlıklarının elinden alındığına ilişkin bir düşünce yapısı vardır, anne babasını bireyselliğine tehdit olarak algılar. Bu bireyler öfkelerini doğrudan ifade edemez, bütünlük duygusuna sahip olamaz, çevresindeki kişileri kontrol etme eğilimi içerisinde olurlar (Keskin ve Çam, 2008; Öngel Atar vd, 2016).

Bireyin benlik yapısının olumlu şekillenmesi ve kişisel yeterlilik duygusuna sahip olması, güvenli bağlanma ilişkisi geliştirmesine dayanır (Özen, 2014). Güvenli bağlanma duygusal ve sosyal gelişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini sağlar ve bireyi stresörlere karşı korur (Selbes vd, 2018). Bu nedenle güvenli bağlanma sağlıklı gelişim süreçleri ile ilişkilendirilirken, güvensiz bağlanma biçimi yaşamın ilerleyen dönemlerinde psikopatolojilerin ortaya çıkışı ile ilişkili bulunmuştur (Dağ ve Gülüm, 2013). Bağlanma örüntülerinin değişime karşı dirençli olması da bu patolojilerle ilişkilendirilmektedir (Volkan vd, 2014). Bağlanma kuramına göre, anksiyete bozukluklarının temelinde bağlanma sürecinin bozulması ve güvensiz bağlanma yatar (Türe, 2013). Erişkinlik dönemlerinde ailedeki kişilerin yanı sıra aile dışındaki kişiler (yakın ya da romantik ilişkiler içerisinde olduğu) temel bağlanma figürleri olmaya başlar (Morsünbül ve Çok, 2011). Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları ayrılma kaygısı ile bağlanma ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Türü ve Yeri

Araştırma tanımlayıcı tipte kesitsel bir çalışmadır. Araştırma, 01.04.2018-15.06.2018 tarihleri arasında, Sakarya Üniversitesi Esentepe Kampüsünde okuyan lisans öğrencileri üzerinde yürütülmüştür.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Sakarya Üniversitesi Esentepe Kampüsünde okuyan lisans öğrencileri oluşturmuştur. Tabakalı örneklem yöntemi ile her fakülteden uygun sayı belirlenerek toplam 400 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır.

2.3. Veri toplama araçları

Veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği”, “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II” ve “Anne Baba Tutum Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini, gelişimsel ve ruhsal süreçlerini sorgulayan 19 soru yer almaktadır.

Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği (YAA): Yetişkinlik dönemindeki ayrılma anksiyetesi belirtilerini ölçmek amacıyla Manicavasagar ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Diriöz ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan 27 maddelik öz bildirim ölçeğidir. Ölçekte her bir madde 0 “hiç hissetmedim” ile 3 “çok sık hissettim” arasında dağılım gösteren 4’lü likert tipi ölçüm yapmaktadır. Ölçeğin kesme puanı 25 olarak belirlenmiş, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.93 iken bu çalışmada 0.91 olarak bulunmuştur (Diriöz vd, 2012).

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II): Fraley ve Shaver (2000) tarafından geliştirilen, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Selçuk ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan ölçek yedili Likert tipinde, 18 maddeden oluşan kaygı ve kaçınma olmak üzere iki alt boyutu olan toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlardan alınan toplam puan 18 ile 126 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın artması kaçınmacı bağlanma ya da kaygılı bağlanmanın arttığını göstermektedir. Ölçeğin kaçınma alt boyutunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.90, kaygı alt boyutunun 0,86’dır (Selçuk vd, 2005). Bu çalışmada kaygı alt boyutunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.79 iken, kaçınma alt boyutunun 0.69’dur.

Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ): 1972 yılında Kuzgun tarafından geliştirilen ABTÖ’nin psikometrik çalışmaları Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999) tarafından yeniden yapılmıştır. 5’li likert tipinde geliştirilmiş olan ölçek demokratik (15 madde), koruyucu-istekçi (15 madde) ve otoriter (10 madde) olmak üzere birbirinden bağımsız 3 boyuttan oluşmaktadır. Bizim çalışmamızda ABTÖ Cronbach alfa katsayısı 0.80, alt boyutların Cronbach alfa değeri 0.91 ile 0.80 arasında değer almıştır.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma Helsinki Deklerasyonu Prensipleri’ne uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın etik yönden uygunluğu için Sakarya Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan (Karar no: 08.03.2018 tarihli 10 sayılı), verilerin toplanması için ilgili Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı anlatılarak sözlü onayları alınmış, araştırmanın yürütülmesinde gizlilik ve gönüllülük ilkesine dikkat edilmiştir.

2.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında toplanan veriler Statistical Package for Social Sciences 24.00 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini incelemek amacıyla tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Sürekli verilerin normal dağılıma uyup uymadığı Kolmogorov-Smirnov testi, normal dağılıma uyan ikili grupların karşılaştırılmasında Independent-Sample T test, üç ve daha fazla grubun karşılaştırılmasında One-Way Anova; normal dağılıma uymayan ikili grupların karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi, üç ve daha fazla grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmaya yaş ortalaması 21,31±1,96 (min:18, max:32) olan 147 kadın ve 253 erkek öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1 verilmiştir.

Cinsiyete göre YAA’nın toplam puanı karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaz iken, YİYE-II’nin kaygılı bağlanma alt boyut puanı arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Cinsiyete göre ABTÖ’nün otoriter ve koruyucu tutum alt boyut puanları ve toplam puanı arasında da anlamlı fark saptanmıştır (Tablo 2). Olguların psikiyatrik rahatsızlıkları olma durumuna ve yaşanan yere

göre YAA puanları karşılaştırıldığında aralarında anlamlı fark bulunmuş, ailesinden ayrı yaşayan öğrencilerin puanı anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ekonomik duruma göre anne baba tutumları karşılaştırıldığında, ekonomik durum ile demokratik tutum alt boyut puanı arasında anlamlı fark olduğu, ekonomik durumun iyi olmasının anne baba tutumunu etkilediği belirlenmiştir (Tablo 2).

Araştırmada kullanılan ölçeklerin ortalama, ortanca(medyan) değerleri ve puan aralıkları Tablo 3'te sunulmuştur. Öğrencilerin %55,8'inin (n=223) YAA toplam puan ortalamasının, kesme puanının üzerinde olduğu saptanmıştır.

Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II ile Anne Baba Tutum Ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkiler Spearman korelasyon testi ile karşılaştırılmıştır (Tablo 4). YAA toplam puanı ile YİYE-II kaçınma ve kaygı alt boyut puanları, ABTÖ toplam puanı ve koruyucu, otoriter tutum alt boyut puanları arasında pozitif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. YAA toplam puanı ile ABTÖ'nün demokratik tutum alt boyut puanı arasında negatif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri (n=400)

Özellik	n	%
Cinsiyet		
Kadın	147	36,8
Erkek	253	63,2
Sınıf		
1,sınıf	117	29,3
2,sınıf	100	25,0
3,sınıf	113	28,2
4,sınıf	70	17,5
Fakülte		
Hukuk	13	3,3
Sağlık Bilimleri	15	3,8
İletişim	15	3,8
İşletme	41	10,3
Fen Edebiyat	71	17,8
Mühendislik	128	32,0
Siyasal Bilgiler	57	14,3
Güzel Sanatlar	10	2,5
İlahiyat	37	9,3
Spor Bilimleri	13	3,3
Anne		
Sağ	396	99,0
Vefat	4	1,0
Baba		
Sağ	384	96,0
Vefat	16	4,0
Anne Eğitim durumu		
Okur yazar değil	18	4,5
İlköğretim	255	63,7
Lise	99	24,8
Üniversite	28	7,0
Baba Eğitim Durumu		
Okur yazar değil	4	1,0
İlköğretim	179	44,8
Lise	136	34,0
Üniversite	81	20,3
Anne-Baba		
Birlikte	366	91,5
Boşanmış	17	4,3
Dul	17	4,3
Şu anda yaşanan yer		
Aile ile birlikte	116	29
Aileden ayrı	284	71
Psikiyatrik rahatsızlık		

Evet	8	2,0
Hayır	392	98,0
Total	400	100,0

Tablo 2: YAA, YİYE-II, ABTÖ Ölçekleri ve Alt Boyutları ile Bazı Değişkenlerin Karşılaştırılması (n=400)

		YAA	YİYE-II		ABTÖ			
Değişkenler (n=400)	n	YAA	Kaçınma	Kaygı	ABTÖ	Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	Koruyucu Tutum
Cinsiyet								
Kadın		211,11	189,47	64,31±16,45	167,31	206,03	172,74	168,68
Erkek	147	194,34	206,91	68,36±16,99	219,78	197,29	216,63	218,99
Z _{MWU/t}	253	-1,39	1,45	-2,32	4,37	-0,73	3,66	4,19
p		0,16	0,15	0,02*	0,00	0,46	0,00	0,00
Psikiyatrik rahatsızlık								
Evet		198,81	241,56	68,88±16,69	217,00	275,88	177,31	154,67
Hayır	8	83,31	199,66	66,83±16,91	200,16	198,96	200,97	201,44
Z _{MWU/t}	392	-2,04	-1,02	0,34	-0,40	-1,86	0,57	1,13
p		0,04	0,31	0,74	0,68	0,062	0,56	0,25
Ekonomik durum								
Kötü		295,43	141,57	67,14±18,91	191,93	113,93	261,00	253,43
Orta	7	197,96	197,65	66,98±16,10	194,07	180,65	209,87	205,14
İyi	230	197,21	204,81	66,20±17,86	207,68	235,49	182,59	188,25
Çok İyi	156	262,366,96	256,93	78,00±18,15	260,50	159,29	231,21	268,14
X _{KW/F}	7	,07	3,84	1,100	3,24	25,903	7,67	5,992
p			0,28	0,35	0,35	0,00	0,05	0,11
Yaşanılan yer								
Aileyle birlikte		182,66	195,25	64,96±16,53	210,66	214,99	198,09	201,25
Aileden ayrı	116	207,79	202,65	67,65±17,65	196,35	194,58	201,49	200,19
Z _{MWU/t}	284	-1,974	-,581	1,452	1,123	1,602	-,267	,083
p		0,04	0,56	0,15	0,26	0,10	0,78	0,93

(Z_{MWU}: Mann Whitney U , X_{KW}: Kruskal Wallis t: Independent Sample T Test, F:One-Way Anova)**Tablo 3: Öğrencilerin YAA, YİYE-II ve ABTÖ Ortalama ve Ortancalarının Dağılımı**

Değişkenler	X±SS	Medyan	Min	Max
Yetişkin Ayrılma Anksiyete Ölçeği	28,36±13,93	26	0	77
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II				
YİYE-II Alt Boyutları				
Kaygı	66,87±16,89	67	14	141
Kaçınma	76,27±13,99	77	12	109
Anne Baba Tutum Ölçeği	114,58±16,64	113	40	174
Anne Baba Tutum Ölçeği Alt boyutları				
Demokratik	54,82±11,84	55	15	75
Koruyucu	36,70±10,77	36	15	65
Otoriter	23,06±7,53	22	10	44

Tablo 4: YAA, YİYE-II ve ABTÖ Arasındaki İlişki (n=400)

D	1	2	3	4	5	6	7
1	1,00						
2	,26**	1,00					
3	,38*	,44*	1,00				
4	,31*	,16*	-,16*	1,00			
5	-,14*	,14*	-,16*	,23	1,00		
6	,38*	,00	,33*	,79	,72	1,00	
7	,31*	,10**	,32*	,52	-,54	,72	1,00

D.Değişken 1. YAA; 2. YİYE-II Kaçınma; 3. YİYE-II Kaygı; 4. ABTÖ; 5. Demokratik; 6. Koruyucu; 7. Otoriter; (*p<0.01, **p<0.05)

4. TARTIŞMA

Çalışmamızda lisans öğrencilerinde görülen yetişkin ayrılma anksiyetesi ile bağlanma ve anne baba tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular literatür doğrultusunda tartışılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, çoğunluğunun erkek ve mühendislik öğrencisi oldukları, anne baba eğitim durumunun ilköğretim olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%71)'i ailesinden ayrı yaşamakta, bunların (%55,8)'i yaklaşık yarısında yetişkin ayrılma anksiyetesi görülmektedir. Olguların psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olma durumuna göre YAA puanları karşılaştırıldığında psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla olmayanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. DEHB, panik bozukluk, yeme bozukluğu ve bipolar bozukluk gibi farklı tanılara sahip bireylerde YAA'nın değerlendirildiği çalışmalarda ayrılma anksiyetesi puanının yüksek olduğu belirlenmiştir (Özten vd, 2016; Şahin vd, 2019; Selbes vd, 2018; Troisi vd, 2005). Ayrıca çocuklukta başlayan ayrılma anksiyetesi bozukluğunun; panik bozukluk, yaygın anksiyete bozukluğu, agorafobi, özgül fobi, bipolar bozukluk, major depresyon, obsesif kompulsif bozukluk (OKB) ve alkol madde bağımlılığı gibi bozukluklara sebep olabildiği belirtilmektedir (Alkın, 2010). Bu bağlamda çocuklukta başlayan, yetişkinlik döneminde devam eden ayrılma anksiyetesinin psikiyatrik bozukluk riskini arttıran bir faktör olabileceği düşünülebilir.

Üniversiteye başlama, aileden ayrılarak başka bir şehirde yaşama, bireyi etkileyen, uyum sağlanmaya çalışılan önemli bir dönemdir (Akhunlar Turgut vd, 2018). Çalışmamızda aile ile veya aileden ayrı yaşama durumuna göre YAA puanları karşılaştırıldığında, aileden ayrı yaşayanların YAA toplam puanı anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Özdemir'in (2013) yaptığı çalışmada da ailesinden ayrı yaşayan üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin, ailesi ile yaşayanlara göre yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre öğrencilerin ailelerinden ayrı yaşama durumlarının ayrılma anksiyetesini arttırdığı söylenebilir.

Öğrencilerin YİYE-II kaçınma ve kaygı alt boyut puan ortalamaları sırasıyla $76,27 \pm 13,99$ ve $66,87 \pm 16,89$ 'dur. Buna göre bağlanma biçimlerinden kaçınmacı ve kaygılı bağlanmanın orta düzeyde olduğu söylenebilir. Bağlanma yaşam boyu süren bir süreçtir. Yetişkinlik dönemindeki bağlanma, anne baba ve özellikle yakın, romantik ilişki kurulan kişilerle olan örüntülerle açıklanmaktadır (Terzi, 2014). Güvensiz bağlanma örüntüleri "yakın ilişkilere yönelik yaşanan kaygı" ve "başkalarından ve yakınlıktan kaçınma" olarak belirtilmektedir. Yakın ilişkilere yönelik kaygı, reddedilmekten ve terk edilmekten korkma olarak tanımlanmıştır. Başkalarından ve yakınlıktan kaçınma ise yakınlık ve bağlılığa yönelik korku ve huzursuzluk ile karakterizedir (Doğaner, 2014). Kaçınmacı bağlanma biçimini benimseyen birey, kendisinin değersiz olduğunu, başkaları tarafından seilmeye layık olmadığını düşünür ve bireyleri güvenilmez olarak algılar.

Bağlanma örüntülerinin değerlendirildiği çalışmamızda cinsiyete göre YİYE-II'nin kaçınma alt boyutu puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaz iken, kaygı alt boyutunun puan ortalaması arasındaki farkın anlamlı olduğu, erkeklerin ilişkilerinde daha fazla kaygılı bağlanma örüntülerini kullandıkları görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar bağlanma örüntülerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda çelişkili bulgular sunmaktadır. Ergin ve Dağ'ın (2013) kişilerarası problem çözme davranışları ve yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri incelediği çalışmada; cinsiyete göre kaçınmacı bağlanma alt boyut puan ortalamaları arasında fark bulunmaz iken, kadınların kaygılı bağlanma alt boyut puan ortalamasının erkeklerle göre yüksek olduğu görülmüştür. Kırimer ve arkadaşları (2014) tarafından orta çocukluk döneminde bağlanma stillerinin incelendiği çalışmada ise cinsiyet değişkeni ile kaygı boyutu arasında anlamlı fark bulunmazken, kaçınma boyutunda anlamlı farklılık olduğu ve erkeklerin kaçınma boyutunu daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Çalışmadaki erkek üniversite öğrencilerinin kaygılı bağlanma biçimlerinin daha yüksek bulunması; geldikleri aile yapıları ve toplumun reddedilme, terk edilme ve engellenme konularında erkek cinsiyetine bakış açısı ile ilişkilendirilebilir.

Bireylerin bağlanma biçimleri çocukluktan itibaren maruz kalınan anne baba tutumlarına göre şekillenmektedir (Bozdemir ve Gündüz, 2016; Keskin ve Çam, 2008) Ailelerin kendilerine özgü yapıları, kuralları, değer yargıları olsa bile ailelerin genel tutumlarının ortak özellikleri dikkate alınarak demokratik, otoriter ve koruyucu olarak gruplandırmak mümkündür (Bozdemir ve Gündüz, 2016). Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet farkı olmaksızın çalışmaya katılan bireylerin anne baba tutumları ele alındığında, yaklaşık yarısının demokratik aile tutumunu benimsedikleri belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyete göre ABTÖ'nin otoriter ve koruyucu tutum alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu, erkek öğrencilerin ailelerinin tutumlarını daha otoriter ve koruyucu algıladıkları belirlenmiştir. Dokuyan'ın (2016) lise son

sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin anne-baba tutumlarını erkek öğrencilere göre daha koruyucu algıladıkları görülmüştür. Üniversite öğrencileri ile yapılmış başka bir çalışmada ise çalışmamızla benzer biçimde erkek öğrencilerin anne baba tutumlarını daha otoriter ve koruyucu olarak algıladıkları bulunmuştur (Sezer ve Yıldırı, 2018). Buna göre erkek öğrencilerin üniversite çağına geldiklerinde önceki yetişme biçimleri ve değişen yaşam koşulları ile bağlantılı olarak ailelerini fazla koruyucu ve otoriter buldukları, kendilerini daha özerk ve bağımsız bir birey olarak algılamak istedikleri söylenebilir.

Öğrencilerin ekonomik durumlarına göre ABTÖ'nün demokratik tutum alt boyut puan ortalaması arasında anlamlı fark olduğu, ekonomik durumun iyi olmasının anne baba tutumunu olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Aydoğdu ve Dilekmen'in (2016) ebeveyn tutumlarını çeşitli değişkenler açısından değerlendirdikleri araştırmada aylık gelir durumuna göre, demokratik, otoriter ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Aydoğdu'nun (2016), çalışmasına ek olarak Alabay'ın (2017) okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarını incelediği çalışmada ise ailelerin gelir durumunun çocuklarına yönelik tutumlarını etkilediği, gelir durumunun kötü ve orta olmasının ailenin çocuklarına karşı aşırı koruyucu bir tutum sergilemesine yol açtığına dair bulgular yer almaktadır (Alabay, 2017; Alpoğuz ve Şahin, 2014; Aydoğdu ve Dilekmen, 2018)

Çocukluk döneminde yaşanan ayrılık kaygısının, bireylerin yetişkinlik dönemlerinde aile dışındaki bireylerle kurduğu yakın (genel olarak yakın arkadaşlarla kurulan ve romantik) ilişkilere de yansıdığı görülmektedir (Kins vd, 2013) Çalışmada YAA toplam puanı ile YİYE-II kaçınma ve kaygı alt boyut puanları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu bulunmuştur. Bağlanma stili erken çocukluk evresinde aile ile kurulan ilişki ile şekillenmeye başlamakta ve yaşam boyu sürmektedir. Korkulu ya da kaçınma eğilimli bağlanma stili olan yetişkinlerde YAA geliştiği belirtilmiştir (Özdemir, 2013). Bu çalışmada literatürle uyumlu olarak yakın ilişkilerde kurulan kaçınmacı ve kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça yaşanan anksiyete düzeyi artmaktadır.

Araştırmada yetişkin ayrılma anksiyetesi düzeyleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, YAA toplam puanı ile ABTÖ koruyucu ve otoriter tutum alt boyut puanları arasında pozitif yönde, ABTÖ'nün demokratik tutum alt boyut puanı arasında ise negatif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre, demokratik tutum sergileyen anne ve babalara sahip bireyler de ayrılma anksiyetesi düzeyi azalır iken, koruyucu ve otoriter tutum benimseyen ebeveynlere sahip bireylerin ayrılma anksiyetesi düzeyi artmaktadır. Kaya ve ark (2012) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada anne baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin koruyucu ve otoriter algılayanlara göre kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Literatürde aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının ayrılma anksiyetesi ile ilişkili olduğuna ilişkin çalışmalar mevcuttur (Başbuğ vd, 2017; Manicavasagar vd, 1999). Aşırı koruyucu ve otoriter ebeveynler çocuklarını sürekli olarak kontrol etme eğiliminde olabilirler (Bacanlı, 2006; Öztürk ve Uluşahin, 2015). Bu tutumlar çocuklarda güvensizlik, mutsuzluk, huzursuzluk ve anksiyeteye yol açarak, ilerleyen süreçte gençlerde görülen yetişkin ayrılma anksiyetesine neden olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak yetişkin ayrılma anksiyetesinin bağlanma biçimlerinden ve anne baba tutumlarından etkilendiği tespit edilmiştir. Aileden ayrı kalmanın öğrencilerde ayrılma anksiyetesini arttırdığı, erkek öğrencilerin kaçınmacı bağlanma stilini kullandıkları ve anne-baba tutumlarının bireylerin ilerleyen yaşamlarında etkili olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin ayrılık anksiyetesi ile baş edebilmeleri için oryantasyon programlarının yapılarak psikolojik açıdan desteklenmeleri, ebeveyn ve ebeveyn adaylarına bağlanma ve anne baba tutumları hakkında eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adana F, Kutlu Y. (2010). "Anne-baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi". Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 12(2):18–23.
- Akhunlar Turgut MN, Sarıot Ertürk Ö, Karşı F, Şakiroğlu M. (2018). "Algılanan stres ve üniversite yaşamına uyum ilişkisinde bir aracı değişken: Ayrılık anksiyetesi". Hacettepe Univ J Educ, 1–19.
- Alabay E. (2017). "Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi". Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 1(2):156.

- Alkın T. (2010). “Yetişkin ayrılma anksiyetesi bozukluğu”. Türkiye Klin J Psychiatry-Special Top, 3(4):53–63.
- Alpoğuz D, Şahin A. (2014). “Demokratik veya otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin türkçe dersi akademik başarılarına etkisi”. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2(3):53–67.
- Aydoğdu F, Dilekmen M. (2016). “Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi”. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2):570-585
- Bacanlı H. (2006). Gelişim ve Öğrenme. Nobel Yayın ve Dağıtım, Ankara.
- Başbuğ S, Cesur G, Batigün AD. (2017). “Perceived parental styles and adult separation anxiety: The mediating role of interpersonal cognitive distortions”. Turk Psikiyatr Dergisi, 28(4):255–67.
- Bozdemir F, Gündüz B. (2016). “Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkileri”. J Hum Sci, 13(1), 1797-1814.
- Cyranowski JM, Shear MK, Rucci P, Fagiolini A, Frank E, Grochocinski VJ, et al. (2002). “Adult separation anxiety: Psychometric properties of a new structured clinical interview”. J Psychiatr Res, 36(2):77–86.
- Çalışır M. (2009). “Yetişkin bağlanma kuramı ve uygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi”. Current Approaches In Psychiatry, 1:240-255.
- Dağ İ, Gülüm V. (2013). “Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Bilişsel esneklik”. Turk Psikiyatr Dergisi, 24(4):240–7.
- Diriöz M, Alkın T, Yemez B, Eminağaoğlu N, Onur E. (2012). “Ayrılma anksiyetesi belirtileri için yapılandırılmış klinik görüşmesi türkçe versiyonunun psikometrik özellikleri”. Noropsikiyatri Ars, 49(1):6–13.
- Diriöz M, Alkın T, Yemez B, Onur E, Eminağaoğlu N. (2012). “Ayrılma anksiyetesi belirti envanteri ile yetişkin ayrılma anksiyetesi anketinin türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliği”. Turk Psikiyatri Dergisi, 23(2):108–16.
- Doğaner B. (2014). “Romantik ilişkileri olan üniversite öğrencilerinin narsistik kişilik eğilimi düzeylerine göre; ilişki bağlanımı, ilişki doyumu ve benlik saygılarının incelenmesi: İstanbul ili örneği”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Dokuyan M. (2016). “12 . Sınıf öğrencilerinde algılanan anne- baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi”. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Dergisi, 2(2):1–21.
- Ergin BE, Dağ İ. (2013). “Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler”. Anadolu Psikiyatr Dergisi, 14(1):36–45.
- Gülüm V, Dağ İ. (2014). “Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme”. Turk Psikiyatr Dergisi, 25(4):244–52.
- Gürsoy G, Nübol H, Sayar G. (2017). “Relationship between social anxiety and separation anxiety in university students”. J Neurobehav Sci, 4(2):77-81
- Kaya A, Bozaslan H, Genç G. (2012). “Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi”. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18:208–25.
- Keskin G, Çam O. (2008). “Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”. Anadolu Psikiyatr Dergisi, 9(3):139–47.
- Kırimer F, Akça E, Sümer N. (2014). Orta çocuklukta anneye kaygılı ve kaçınan bağlanma: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Dönemi Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. Türk Psikoloji Yazıları, 17(33):45–57.
- Kins E, Soenens B, Beyers W. (2013). “Separation anxiety in families with emerging adults”. J Fam Psychol, 27(3):495-505

- Kuzgun Y, Eldeleklioğlu J. (1999). “Ana Baba Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi”. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1)
- Manicavasagar V, Silove D, Curtis J. (1997). “Separation anxiety in adulthood: A phenomenological investigation”. Compr Psychiatry, 38(5):274–82.
- Manicavasagar V, Silove D, Wagner R, Hadzi-Pavlovic D. (1999). “Parental representations associated with adult separation anxiety and panic disorder-agoraphobia”. Aust N Z J Psychiatry, 33(3):422–8.
- Morsünbül Ü, Çok F. (2011). “Bağlanma ve ilişkili değişkenler”. Psikiyatride Guncel Yaklasimler, 3(3):553-570.
- Öngel Atar A, Yalçın Ö, Uygun E, Çıftçı Demirci A, Erdoğan A. (2016). “Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde aile işlevlerinin, çift uyumunun ve anne baba tutumunun değerlendirilmesi”. Noropsikiyatri Ars, 53(1):35–41.
- Özdemir İ. (2013). “Aile yanında yaşayan ve ailesinden ayrı yaşayan üniversite öğrencilerinin algılanan sosyal destek, stresle başa çıkma tarzları, kaygı düzeyleri ve psikolojik belirtiler açısından karşılaştırılması”. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Dalı, Ankara.
- Özen Y. (2014). “Kendilik, kendilik algısı ve kendilik algısına bağlı psikosomatik bozukluklara sosyal psikolojik bir bakış”. Akad Bakış Dergisi, 40.
- Özten E, Tufan AE, Eryılmaz G, Sayar G, Bulut H. (2016). “The prevalence of adult separation anxiety disorder in a clinical sample of patients with ADHD”. Anatol J Psychiatry, 17(6):459–65.
- Öztürk O, Uluşahin A. (2015). Ruh sağlığı ve bozuklukları. 15.Baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara
- Selbes A, Berkol TD, Kunt S, Uğurpala C, Mehtar M, Gökçeİmam P, et al. (2018). “Psikiyatri polikliniğine başvuran panik bozukluğu hastalarında erişkin ayrılma anksiyetesi ve bağlanma biçimleri”. Turk Psikiyatri Dergisi, 29(3):171–9.
- Selçuk E, Günaydın G, Sümer N, Uysal A. (2005). “Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri II’nin türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi”. Türk Psikoloji Yazıları, 8(16):1–11.
- Sezer Ö, Yıldırı O. (2018). “Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi”. Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 01:86–116.
- Shear K, Jin R, Ruscio AM, Walters EE, Kessler RC. (2006). “Prevalence and correlates of estimated DSM-IV child and adult separat”. Am J Psychiatry, 163(6):1074–83.
- Silove DM, Marnane CL, Wagner R, Manicavasagar VL, Rees S. (2010). “The prevalence and correlates of adult separation anxiety disorder in an anxiety clinic”. BMC Psychiatry, 10:21.
- Sümer N, Güngör D. (1999). “Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örnekleminde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma”. Türk Psikoloji Dergisi, 14(43):71–106.
- Şahin G, Durat G, Şahin S. (2019). “Evaluation of the relationship between separation anxiety and functionality in patients with bipolar disorder”. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 20(1):60–7.
- Terzi S. (2014). “Romantik ilişkilerde bağlanma yararlanmalarına yol açan olaylar: Nitel bir çalışma”. Türk Eğitim Bilim Dergisi, 12(2):99–108.
- Troisi A, Massaroni P, Cuzzolaro M. (2005). “Early separation anxiety and adult attachment style in women with eating disorders”. Br J Clin Psychol, 44(1):89-97.
- Türe H. (2013). “Tıp fakültesi öğrencilerinde sosyal anksiyete düzeyini etkileyen etkenler, anne-babaya bağlanma ve yetişkin bağlanma biçimleri”. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 14(4):310–7.